

T.C.
DIŐIŐLERİ BAKANLIĐI
Siyaset Planlama Genel M¼d¼r Yardımcılığı

Sayı : 026.21/2003/SPGY/231163
Konu : Yazılı Soru Önergesi

05.06.2003
S¼RELİ - ÇOK İVEDİ

T¼RKİYE B¼Y¼K MİLLET MECLİSİ BAŐKANLIĐINA

İlgi: 28.05.2003 tarih ve A.01.0.GNS.0.10.00.02-7/558-1780/7392 sayılı yazıları.

Kahramanmaraş Milletvekili Sayın Mehmet Yılmazcan'ın yazılı soru önergesinin yanıtı ilişikte sunulmaktadır.

Saygılarımla arz ederim.

Abdullah G¼L
DıŐiŐleri Bakanı ve
BaŐbakan Yardımcısı

EK: Soru önergesi yanıtı

**KAHRAMANMARAŞ MİLLETVEKİLİ SAYIN MEHMET YILMAZCAN'IN
YAZILI SORU ÖNERGESİ**

SORULAR:

Irak petrollerinden Türkiye'ye bir pay verilmesi veya belirli bir para karşılığında bu haktan vazgeçilmesi yolunda 1926 tarihli Ankara Antlaşması'nda hüküm olduğu söylenmektedir. Bu antlaşmanın yazılı metnine ulaşmak mümkün olmamıştır. Ancak 1954 yılına kadar bu antlaşma hükümlerine dayalı olarak Irak'tan belirli bir gelir elde edilmiştir. 1954'ten sonra böyle bir durum olmamıştır. Ama basından öğrenildiğine göre Turgut Özal dönemine kadar Bütçe Kanununun gelirler bölümünde sembolik olarak buradan bir gelir gelmesi gerektiği yolunda hükümler yazılmış ve Turgut Özal döneminde bu hükmün Bütçe Kanunundan çıkarıldığı iddia edilmektedir.

1. Irak petroleri üzerindeki haklarımız hangi antlaşmalar ile belirlenmiştir?
2. Lozan Antlaşması, 1926 tarihli Ankara Antlaşması, 1954 Bağdat Paketi'nin ülkemize Irak petroleri ile ilgili olarak tanıdığı haklar nelerdir?
3. Bu antlaşmalarda ülkemiz lehine hükümler olduğu halde bunların detaylarının milletimizden gizlenmesinin sebebi nedir?
4. Lehimize olan bu hükümlerin yer aldığı antlaşmaları tüm detaylarıyla açıklamayı düşünüyor musunuz?
5. Bu haklarımızın korunması ve tahsili için neler yapmayı düşünüyorsunuz?
6. Irak petrolerindeki haklarımızdan dolayı şimdiye kadar ülkemize ne kadar ödeme yapılmıştır? Daha ne kadar alacağımız vardır?
7. Irak petrolerindeki alacağımız daha sonraları hangi gerekçelerle Bütçe Kanunundan çıkarılmıştır?

YANITLAR:

1. Türkiye'nin Irak petroleri üzerindeki hakları 5 Haziran 1926 tarihli Ankara Antlaşması ve 24 Temmuz 1923 tarihli Lozan Antlaşması ile belirlenmiştir.
2. Türkiye, İngiltere ve Irak arasında 5 Haziran 1926 tarihinde Ankara'da imzalanan Sınır ve İyi Komşuluk Antlaşması'nın 14. maddesi uyarınca, Irak hükümeti bu antlaşmanın yürürlüğe girdiği tarihten itibaren 25 yıl süreyle Turkish Petroleum Company'den (şirketin adı 1929 yılında Iraq Petroleum Company olarak değişmiştir) alacağı tüm aidatın yüzde 10'unu Türkiye hükümetine ödemeyi taahhüt etmiştir. Antlaşmanın ekinde yer alan ve tamamlayıcı cüzünü teşkil eden nota teatisinde, antlaşmanın 14. maddesine atfen antlaşmanın yürürlüğe girmesini izleyen 12 ay içinde Türkiye hükümetinin anılan maddede sözü edilen aidattaki hissesini sermayeye tahvil etmek arzusunda bulunduğu takdirde Irak hükümetini bu arzusundan haberdar edeceği ve Irak hükümetinin bildirimini izleyen 30 gün zarfında Türkiye hükümetine 500.000 Sterlin ödeyeceği kaydına yer verilmektedir. Hükümetimiz bu seçeneğe itibar etmeyerek Irak hükümetinin Iraq Petroleum Company'den elde edeceği tüm aidatın yüzde 10'unun 25 yıl süreyle kendisine ödenmesini yeğlemiştir.

Irak petroleri üzerindeki haklarımız bakımından değinilecek bir nokta da yurttaşlarımızın malik oldukları petrol arama ruhsatnameleridir. Osmanlı İmparatorluğu'ndan ayrılan

topraklar üzerinde mal, hak ve çıkarları bulunan yurttaşlarımızın hukuku 24 Temmuz 1923 tarihli Lozan Antlaşmasınının 65, 66 ve 139. maddeleriyle korunmuştur. 65. madde Osmanlı İmparatorluğu'ndan ayrılmış arazi üzerinde bulunup Türkiye uyruklulara ait olan mallar, haklar ve çıkarların iadesini öngörmektedir. 66. madde, bu iade keyfiyetinin cereyan tarzından ve çıkacak uyuşmazlığın çözüm şekline söz etmektedir. 139. madde ise, Osmanlı İmparatorluğu'ndan ayrılan arazide ve Türkiye'de bulunan, fakat diğer devlet uyruklularını ilgilendiren evrak, defterler, planlar, senetler ve benzerlerinin iade edilmesi hakkındadır. Bunun dışında münhasıran ruhsatname hükümlerinin saklı tutulması amacıyla Irak hükümetiyle yapılmış bir anlaşma mevcut değildir. Osmanlı İmparatorluğu yıllarında sağlanan bu ruhsatnamelere ait tasarruf hukuku Cumhuriyet döneminde de tanınmış olup bu amaçla Bakanlar Kurulu Kararnameleri çıkartılmıştır.

24 Şubat 1955 tarihli Bağdat Paktı'nda Türkiye'nin Irak petroleri üzerindeki haklarına dair bir hüküm bulunmamaktadır.

- 3 ve 4. Sözü edilen antlaşmaların metinleri T.C. Resmi Gazetesinde yayımlanmış olup gizli yönleri bulunmamaktadır.
5. Irak'ta normal yönetim kurulduğunda Hükümetimiz aşağıda 7. maddede kayıtlı alacak konusunu gündeme getirebilecektir.
6. Irak hükümeti, 5 Haziran 1926 tarihli Ankara Antlaşması ve Irak ile Iraq Petroleum Company arasında 14 Mart 1925 tarihinde imzalanan imtiyaz sözleşmesi uyarınca, 25 yıl süreyle Iraq Petroleum Company'den alacağı tüm aidatın yüzde 10'unu ödemeyi üstlenmiştir.

Irak hükümeti 1931'den başlayarak 1950'ye kadar 20 yıl boyunca Irak petrol aidatından Türkiye'nin hissesine düşen yüzde 10 kapsamında 3,5 milyon sterlin ödemiştir.

Irak hükümeti 1951-1956 yıllarında ise Türkiye hükümetine herhangi bir petrol aidat hissesi ödemesi yapmamıştır.

7. Türkiye'nin Irak petrol gelirlerinden hissesi konusu 1931 ile 1985 yılları arasında Bütçe Kanunlarının gelirlere ait B cetvelinde "varidatın nevi" ana başlığı altında bazı yıllar dokuzuncu kısımda "fevkalade varidat", bazı yıllarda da altıncı ve yedinci kısımlarda "umumî müesseseler ve şirketler hasılatından devlet hissesi" alt başlıklarıyla "mukavelesi mucibince Musul petrolerinden alınan" veya "5 Haziran 1926 tarihli mukavelenemenin 14. maddesine müsteniden Irak Petrol Şirketinden yüzde on Hazine hissesi" ibareleri şeklinde yer almaktadır.

Bütçe Kanunlarına bağlı B işaretli cetvele konulan 100 milyon liralık bakiye Irak petroleri alacağımıza dair hükme 1986 yılından sonra rastlanmamaktadır. Hükümetimizin bu hareketi o dönemde Irak'la gittikçe gelişen ekonomik ilişkilerimiz muvacehesinde sembolik bir nişane olarak görülmelidir. Bu uygulama Türkiye'nin 1926 Antlaşmasından doğan beş yıllık alacak bakiyesinin anaparası ve bunun gecikme faizinden feragat ettiği anlamına gelmemektedir. Devletler hukukunun genel ilkeleri uyarınca da devletlerin alacakları süre aşımına uğramamaktadır.